

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.с.н. Светла Колева, Институт за изследване на обществата и знанието, БАН

относно дисертационния труд на ас. Марияна Стефанова Косева „Авторитетът в образованието“, представен за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ по професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика)

Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният за защита дисертационен труд е посветен на един от важните за педагогическата наука проблеми – проблема за авторитета в образованието, разгледано едновременно като сфера на специфична социалнопрофесионална дейност и като институция. Тази традиционна педагогическа тема обаче е проблематизирана от гледна точка на значимостта ѝ в съвременното общество на криза на всякакви авторитети, на силен антиинституционализъм и на пост-истина. Именно в този контекст проблемът за авторитета в образованието придобива особена острота и се нуждае от научна рефлексия, а изследването му се оказва интелектуална и професионална кауза.

С пълно съзнание за сложността и амбивалентността на авторитета като обществен феномен ас. Марияна Косева подлага на анализ неговите „проявления в образованието“ с цел да разкрие параметрите и механизмите на неговото действие и влияние в съвременните педагогически взаимодействия (с. 7). Ясно формулираната цел и точно отграниченият изследователски предмет определят и аналитичната стратегия на автора. Като тръгва от епистемологичните корени на понятието „авторитет“ и влиза в критичен диалог с идейната традиция във философията, социологията и психологията, ас. Косева достига до прецизни разграничения между авторитета като „принцип на организация и функциониране на общностите“ и като „социално отношение“, между власт и авторитет, между институционален, личностен и функционален авторитет, между епистемичен и деонтичен авторитет, между интегрираща и дезинтегрираща функция на авторитета (глава първа на дисертацията). Тези разграничения служат като аналитични ориентири във втората глава на дисертацията, посветена на педагогическите измерения на авторитета. Тук авторитетът е разгледан в две негови

основни проявления – като делегиран от обществото ресурс на определена институция и като специфично отношение вътре в институцията. Тази конкретизация позволява на автора да разкрие специфичните измерения на кризата на авторитета в съвременното българско образование. Теоретичните изводи от първата и втората глава на дисертацията са интегрирани в концептуалния модел на емпиричното проучване, чрез което са изследвани проявленията и съдържателните измерения на нормативния и епистемичния авторитет на учителя в средното училище като персонификация на педагогическия авторитет.

Като анализира проблематика, която е теоретически и практически значима, и я подлага на емпирично изследване, ас. Марияна Косева успява 1) да очертае съвременните представи на ученици и учители за авторитета и 2) да покаже, чрез съвпаденията и разминаванията на техните гледни точки, проблемните звена в педагогическите взаимодействия.

Изложението в дисертацията е логически издържано и структурирано в увод, три части, заключение, библиография и четири приложения. Авторефератът отговаря на структурата и съдържанието на дисертацията.

Научни приноси на дисертационния труд

Представената дисертация има достойнствата да бъде не само много актуална, но и да предлага идеи и изводи, основаващи се на промислени анализи на научната литература и на конкретни социални практики. Приносите на дисертационния труд са формулирани коректно, макар и пестеливо – те биха могли да бъдат допълнени с някои по-конкретни, но важни авторови тези.

Бих си позволила да отбележа още няколко аспекта на дисертационния труд, които имат приносен характер: интердисциплинарното конструиране на собствения теоретичен модел на изследване; последователно проведените смислови дистинкции в полисемичните значения на понятието „авторитет“; саморефлексията върху ограниченията на анализа и възприетия теоретичен подход; изработеният аналитичен модел за изучаване на авторитета в образованието през призмата на отношението учител-ученик.

Дисертационният труд е получил вече публичност и оценка чрез публикации в България.

Въпроси и препоръки

Дисертационният труд стимулира рефлексията в няколко посоки:

Първо, евристичността на гледната точка за авторитета като специфична едностранна релация, която винаги може да премине в друг тип социално отношение, ако се наруши крехкото равновесие между качествата на носителя на авторитет и очакванията на приемащите авторитет, насочва вниманието към доверието и признанието в педагогическите взаимодействия. По-нататъшната работа по темата би могла да обвърже авторитета на училището, на учителя, на образователните институции с проблемите на взаимното доверие и признание (на ученици и учители) като път за преодоляване на кризата на авторитета в образователния процес.

Второ, би било интересно да се проследят представите на родителите за авторитета на училището и начина, по който диалогът родители-деца влияе върху поведенческите нагласи на учениците към институционалния авторитет на училището. Аналитичният модел за изследване на ученици и учители, приложен към родителите, би могъл да открие еволюцията на социалните представи за учителя и училището и да посочи напреженията, които водят до ерозиране на авторитета на образователната институция.

Трето, изследвайки „авторитета в образованието“, дисертационният труд би постигнал по-голяма аналитична точност, ако бяха направени няколко допълнителни разграничения между образованието като специфична сфера на социалнопрофесионална дейност, образованието като институция и образованието като ценност; между различните образователни степени и техните особености; между различните образователни форми (традиционни и алтернативни), между образованието като национална политика, като общностен избор и като личностна стратегия. Социологически по своя характер, тези разграничения биха усилили евристичността на избрания подход за изучаване на педагогическия авторитет.

Четвърто, в съвременното общество на медийно конструиране и деконструиране на авторитети изводите на дисертацията биха могли да се използват за продължаване на колективната рефлексия върху училището като място за дебат на метаморфозите на авторитета и за нарастващата значимост на образованието като ресурс за утвърждаване на личностния авторитет.

Заклучение

Върху основата на анализа на постиженията и откритите научни приноси в дисертационния труд на ас. Марияна Косева „Авторитетът в образованието“ категорично препоръчвам на членовете на уважаемото жури да гласуват единодушно за присъждането на ас. Косева на образователната и научната степен „доктор“.

22 ноември 2018 г.

Светла Колева, проф. д.с.н.